

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteko pohjautuu hyvälle ja laajalle viitekehyksen tarkastelulle. Kuvatuissa toimenpiteissä viitekehys jää tosin irralliseksi kokonaisuudeksi. Selonteon taustalla ja toimenpiteissä tulisi ottaa kantaa myös mahdollisiin ratkaisuihin OECD:n raportissa huomattuihin Suomen haasteisiin, kuten esimerkiksi hakevaan toimintaan, opiskelun tukeen ja kohdennettuihin opintuohjelmiin. Korona-ajan eristäytymisellä tulee olemaan pitkäaikaisia vaikutuksia nuorten ja syrjäytymisuhan alaisten opintoihin, työelämään ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä ja pärjäämisessä – kuinka pudokkaista huolehditaan ja autetaan takaisin opintojen pariin? Entä miten jatkossa varaudutaan mahdollisiin uusiin poikkeustilanteisiin ja kuinka turvataan opiskelun jatkuvuus niiden aikana?

Vuoteen 2040 kohdistuvat tavoitteet voisivat olla enemmän tulevaisuusorientoituneita. Ennakointi on oleellinen toimintatapa muutoksen reagoinnissa ja ketterässä työvoiman osaamisen tason nostamisessa, minkä tarve tulee korostumaan tulevaisuudessa tällä väestöpohjalla. Valtakunnallisen ennakoinnin lisäksi tarvitaan alueellista näkökulmaa, koska työvoiman osaamistarpeet ovat hyvin alueellisia. Tietotuotannossa tulee huomioida tasapuolisesti geneeriseen osaamiseen liittyvä ennakointi sekä alueelliset ja paikalliset ulottuvuudet. Alueellinen ennakointi rakentuu alueen verkostoissa ja yhteistyösuhteissa elinkeinoelämän ja julkisten toimijoiden välillä.

Selonteossa olisi voitu tuoda laajemmin esille eri hallinonalojen välistä yhteistyötä osaamisen kehittämisessä ja työpaikkojen luomisessa, mikä on huomioitu laajasti jatkuvan oppimisen kehittämistoimissa. Selonteossa ei ole tunnistettu muiden politiikkatoimien, kuten työvoimapolitiikan vaikutusta ja työvoimakoulutuksen merkitystä työttömien osaamisen kehittämisessä tai ketteränä väylänä työvoimatarpeeseen vastaamisessa jatkuvassa muutostilanteessa. Esimerkiksi aikuisten omaehtoisessa opiskelussa työttömyysetuudella on omat haasteensa: hyvät oppilaat pärjäävät opinnoissaan, mutta erityistä tukea on liian vähän tarjolla sitä tarvitseville. Entä miten tuetaan osaamisen kehittämisen kautta heikossa työmarkkinatilanteessa olevia? Myöskin työvoimapolitiittinen harkinta rajoittaa työttömyysetuuksien käyttämistä osaamisen kehittämiseen.

Selonteossa ei ole nostettu erikseen esille ohjauksen merkitystä tai TNO-palvelujen kokonaisuutta, jotka muodostavat olennaisen pohjatuen koulutuspolitiikan tavoitteille. Myös monitoimijainen verkosto tulisi huomioida laajemmin päätöksen teossa asiakkaan osaamisen kehittämisen tukemisessa. Lisäksi urasuunnittelutaidot tulevat korostumaan tulevaisuudessa jatkuvassa työelämän ja toimintaympäristön muutoksessa sekä jatkuvan oppimisen näkökulmasta.

Selonteossa korostuu vahvasti digitaalisuuden kehittäminen, jonka merkitys koulutuksen saavutettavuuden parantamisessa, erityisesti harvaanasutuilla alueilla, on olennainen. Ote digitaalisuuden kehittämisessä voisi olla kunnianhimoisempi, huomioiden tavoitteiden aikajana vuoteen 2040 saakka. Viimeaikaiset kokemukset etänä opiskelusta ovat nostaneet esille yhteisöllisyyden ja osallistamisen haasteet, joiden vuoksi digitaalisuutta pitäisi kehittää vahvasti myös vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tukea tarvitaan erityisesti henkilökohtaiseen ohjaukseen ja yhteisöllisyyden kehittämiseen. Lisäksi erityisen tuen tarpeen tunnistaminen etäopiskelussa vaatii panostamista opetus- ja ohjaustaitoihin.

Lausunnossa ei ole huomioitu saamenkielisen koulutuksen tilannetta, tavoitteita tai toimenpiteitä.

Lapin ELY-keskus ja TE-toimisto ovat mukana myös Lapin yhteisessä Lapin liiton kokoamassa lausunnossa.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

-

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Selonteko tunnistaa heikosti, että puolet toisen asteen opiskelijoista on aikuisia ja muutenkin aikuisopiskelijoiden näkökulma on tuotu vain harvassa kohdassa esille. Selonteossa ei ole myöskään huomioitu kansainvälisten opiskelijoiden integrointia toisen asteen opintoihin ja kiinnittymistä työelämään toiselta asteelta.

Ohjausjärjestelmän merkitys toisella asteella on olennainen, mikä olisi hyvä nostaa vahvemmin esille. Opiskelun tuki ja ohjaus ovat hyvin tärkeitä, jonka lisäksi ohjaavan henkilöstön laajempi tieto muista koulutusmahdollisuuksista korostuu esimerkiksi yksilön koulutuspolkujen nivelvaiheissa. Myös monitoimijaisen verkoston, kuten Ohjaamo-toiminnan, kytkeytyminen osaksi oppilaitosten toimintaa tulisi huomioida selonteossa.

Selonteossa jää epäselväksi, mitä konkreettisesti tarkoittaa maininta siitä, että vahvoja toisen asteen ja korkeakoulutuksen kattavia järjestäjiä on enemmän. Haasteena toiselle asteelle on koulutuksen järjestäjien rakentamien oppimisympäristöjen ajan tasalla pysyminen nopeasti muuttuvan työelämän vaatimusten mukana. Olisiko työelämän tarjoamien fasiliteettien laajempi hyödyntäminen oppimisympäristöinä yksi ratkaisu tähän haasteeseen?

Jatkuvan ohjauksen termi toisella asteella jää selonteossa epäselväksi, vai onko kyseessä elinikäinen ohjaus?

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Kansainvälisten opiskelijoiden integrointi on nostettu hyvin esille korkeakoulujen osalta. Korkeakoulujen toiminnan kehittämisessä vähälle huomiolle on kuitenkin jääneet opiskelijat, joilla on haasteita henkilökohtaisessa elämässä ja opintojensa suorittamisessa. Heidän tueksensa tarvitaan selkeämpiä tunnistamis- ja tukijärjestelmiä.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

TKI-toiminnan onnistuminen ja alueellinen toiminta yritys kentässä on tärkeää. Yhteistyö ja yhtymäpinnat Business Finlandin kanssa pitäisi tunnistaa ja kehittää TKI:n kokonaisjärjestelmää. Näkökulmana pitäisi vahvistaa tieteen ja innovaatiotoiminnan kaupallistamista.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön rooli osana koulutus kenttää on huomattava. Vapaa sivistystyö täydentää tutkintotavoitteista koulutusta ja sillä on tärkeä rooli koulutuksen saatavuuden ja saavutettavuuden kehittämisessä. Myös maahanmuuttajien kouluttajana ja kotoutumisen edistäjänä vapaalla sivistystyöllä on merkittävä tehtävä. Maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen rahoitus ei tällä hetkellä kata alueellisia tarpeita, mikä vaikeuttaa maahanmuuttajien kotoutumista. Ilman luku- ja kirjoitustaitoa osallistuminen kotoutumiskoulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen on käytännössä erittäin haasteellista.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuvan oppimisen teemaan on vaikea ottaa kantaa, koska se on hyvin suppeasti kuvattu ja selonteko jää tältä osin vajaaksi ja riittämättömäksi. Koulutus selonteon tulisi kuitenkin tukea jatkuvan oppimisen linjauksia, minkä tulisi näkyä systemaattisesti läpi koko selonteon.

Selonteossa ei ole huomioitu selkeästi muita kuin tutkintoon johtavia koulutuksia. Tulevaisuudessa työelämän muutos on entistä nopeampaa ja osaavien työntekijöiden tarve suurempi, jolloin tarvitaan ketteriä lyhytkestoisia koulutuksia ja erilaisia osaamisen kehittämisen tapoja vastaamaan työelämän tarpeisiin. Tähän liittyy olennaisesti myös osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menetelmien kehittäminen. Olisi tärkeää huomioida pikaisesti digitaalisten palvelujen kehittäminen muun muassa yksilöiden osaamisen ja osaamistarpeiden arviointiin. Työikäisen väestön digiosaaminen tulisi saattaa pikaisesti uudelle tasolle, jonka pohjalle voidaan rakentaa uutta osaamista ja jatkuvaa oppimista.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Selonteossa on tuotu esille oikean suuntaisia toimia kehittämiselle. Tarkemmin tulisi kuitenkin nostaa esille opiskelijoiden saattaen vaihto ja nivelvaiheet opinnoista toiseen siirtyessä, mihin edellytyksenä on verkostomainen TNO-toiminta.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Selonteossa olisi hyvä huomioida myös Koulutussäätiö Nordin tarjoamat mahdollisuudet ruotsinkieliseen opetukseen suomalaisille opiskelijoille.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Selonteossa esille tuotu näkökulma maahanmuuttajien koulutukseen on yksipuolinen. Nykyisetkin koulutuksen järjestäjien resurssit ovat rajalliset maahanmuuttajien koulutusten järjestämiseen. Miten selonteossa huomioidaan mahdollinen kasvava maahanmuuttajien määrä tulevaisuudessa? Maahanmuuttajataustaisten oppimisessa ja oppimispoluissa olisi hyvä tuoda esille kytkeytyminen kotoutumiskoulutukseen, joiden rajapintoja ei ole huomioitu selonteossa. Tärkeää olisi huomioida myös toisen asteen koulutukseen osallistuvien maahanmuuttajien rajapinnat ja tuki siirtymisessä työelämään. Rahoituksellisesti tulee varmistaa suomen kielen opetuksen riittävyys osana ammatillista koulutusta.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Huikuri Satu
Lapin ELY-keskus

Holopainen Päivi
Lapin ELY